

Pier Martens de Jong 1895-1939

Pier wordt geboren in Sintjohannesga op 11-11-1895 als zoon van Marten de Jong(e) en Trijntje Klompmaker. Zij dreven een fouragehandel en waren later boer.

Na de lagere school gaat Pier naar de Rijks H.B.S. in Heerenveen.

Tussen medio 1913 en 1915 was Pier assistent botermaker bij de Coöperatieve Zuivelfabriek en Graanmalerij "De Goede Hulp" in De Wilp. Hij was daar ijverig en ambitieus.

Vanwege de mobilisatie neemt hij ontslag en gaat in militaire dienst bij het Wielrijdersdepot der Jagers in Gouda; hij betoont zich ijverig, accuraat, betrouwbaar en weet zelfstandig te handelen.

Tijdens zijn militaire dienst blijkt dat Pier ook over schrijvers kwaliteiten beschikt. Uit die tijd dateren van zijn hand "*Alles Kits*" (1917), "*Emmabloempje*" (1916) en "*Sprookje*" (1917).

In 1919 is hij assistent-directeur bij de Zuivelfabriek in Tsjom en in 1920 bij de Stoomzuivelfabriek "Jagtlust" in Oudeschoot. In zijn vrije tijd is hij een vooraanstaand toneelspeler en schrijft het toneelstuk "*Ik wit net hwer ik stjerre sil*" (1919).

In 1920 wordt Pier assistent-directeur bij één van de grootste Coöperatieve Zuivelfabrieken in Friesland in Weidum. In deze tijd had hij al verkering met Hitsje van der Wal, zijn latere vrouw. In Weidum leerde hij kaatsen en ook op de schaats stond hij zijn mannetje.

In Weidum schrijft hij ook zijn meest bekende toneelstuk "*Ulrik*" dat in veel plaatsen in Friesland wordt opgevoerd tot aan de Harmonie in Leeuwarden toe.

Bij zijn tweede toneelstuk "*Utkomst*" had Pier alle toneelfuncties in zichzelf verzameld, hij was schrijver, bestuurslid, regisseur, grimeur en vaak ook nog hoofdrolspeler.

Op 13-6-1924 trouwt Pier met Hitsje van der Wal en een jaar later, op 5-7-1925, wordt hun enige zoon Marten geboren.

Daarna is er een kentering in zijn carrière, hij krijgt ontslag. Financiële problemen en speculatie liggen hieraan ten grondslag. De familie gaat wonen in Bears waar Pier een handel in olie, vet en kaas begint. De crisisjaren zijn zwaar en uiteindelijk wordt hij in 1934 als vertegenwoordiger van de "Novin", de nationale olie en vetindustrie in Leeuwarden, ontslagen. Wat nu?

De zaken staan er niet florissant voor en op aanraden van een oud collega kaasmaker uit Weidum, de heer Hettinga, gaat Pier in op een advertentie van de "Coöperativa Lechera del Pallars" in Sort (Noord Spanje) waarin een Nederlandse directeur wordt gevraagd voor de plaatselijke zuivelfabriek. Hettinga en zijn vrouw wonen al in Puigcerda.

Op donderdag 14-2-1936 reist Pier per trein af naar Spanje waar hij de volgende dag in Puigcerda aankomt. Onderweg heeft hij nog net tijd om in Parijs het monument van "Le Soldat Inconnue" te bekijken en om ansichtkaarten van de "Arc de Triomph" aan de familie te sturen. Pier blijft een paar dagen in Puigcerda en komt op maandag 18-2-1936 aan in Sort.

Spaanse Periode

In Spanje krijgt Pier veel voor zijn kiezen, de fabriek stelt niet veel voor en de kwaliteit van de producten is slecht. De boeren brengen de melk nog met ezels en muil dieren naar de fabriek. Pier moet veel organiseren om hier verbetering in te krijgen, hij is vaak in Barcelona voor overleg. Hij richt zich eerst op kaasmaken.

In maart 1936 moet hij een vijfjarig contract gereedmaken waarbij ook de huisvesting om de hoek komt kijken. Hij heeft zijn oog laten vallen op een bovenhuis met twee kamers, een keuken, twee slaapkamers en een berging met in alle kamers waterleiding en elektrische verlichting. Voor Spaanse begrippen een mooi huis voor 45 peseta's omgerekend 9 gulden per maand.

Het contract zelf verschaft hem een vast salaris met aandeel in de winst, eens per twee jaar vier weken vakantie met gratis verblijf etc. en wekelijks een pond boter en twee pond kaas.

In april 1936 gaat hij terug naar Nederland om zijn vrouw Hitsje en zoon Marten op te halen. Hij kan nog mooi even eieren zoeken met zoon Marten, zo schrijft hij.

De reis voor de hele familie wordt betaald door de Coöperatie.

De hele familie komt uiteindelijk weer in Sort aan op 10-5-1936 na een enerverende en slechte reis. Moeder Hitsje begon al in Huisterheide over te geven en dat hield niet op voor ze Sort hadden bereikt.

Ook na aankomst zit het hun niet mee. De kisten met huisraad en goederen komen niet snel aan en de dokter is bij hun alle drie nodig, Zoon Marten heeft oorontsteking en later roodvonk met 41 graden koorts, moeder Hitsje ligt de hele week met een opgezwollen voet in bed en Pier zelf heeft een bloedvergiftiging aan de vinger. Van revolutie en communisme merken ze niets, de Spanjaarden lachen als Pier hun vertelt wat er in de Nederlandse kranten over Spanje wordt geschreven.

Dat verandert al snel als in juli 1936 stakingen gaande zijn in Barcelona en in Sort alles plat ligt. Kerken worden gesloten of afgebrand en er zijn 30.000 mensen op weg naar Zaragossa om met de militairen af te rekenen. Er zijn al duizenden doden. Hoe het met de fabriek komt, is onzeker. Een echte revolutie verwachten ze niet in Spanje, alles wordt wel snel veel duurder.

In september 1936 wordt een speculatieve zuivelfabriek overgenomen. Pier verdient omgerekend 36 gulden per week maar werkt hiervoor wel 80 uur. Om hun heen is er censuur, brieven worden opengemaakt en de Spaanse peseta's zijn taboe in het buitenland.

In november 1936 wordt er verhuisd naar een grotere moderne ('fryske') zuivelfabriek en Pier wil daarnaast ook met een varkensmesterij beginnen.

In januari 1937 schrijft Pier dat de toestand er niet beter op wordt, veel zaken zijn erg duur of niet meer te krijgen. Hij overweegt om Hitsje over de grens te brengen naar veiliger oorden. 'Zijn' kaas is wel de beste en wordt in alle grote winkels in Barcelona verkocht.

In juli 1937 slaat het noodlot toe als Hitsje een knobbeltje in haar borst heeft. Waarschijnlijk kanker volgens de specialist in Barcelona, operatie en radium behandeling is nodig. Maar met een zalfje lukt het misschien eerst ook...(!?)

Ook in deze tijd schrijft Pier over de prijzen van allerlei levensmiddelen. Boter en kaas gaan over de toonbank voor 3 gulden per kilo en een pond koffiebonen kost 8 gulden. Ook zijn er overstromingen waardoor veel van de melk wordt gemist. Brood is op de bon.

In januari 1938 schrijft Hitsje dat haar borst niet deugt, ze hebben een slechte zomer gehad. Ze heeft een meisje voor het werk, zoon Marten gaat niet meer naar school omdat de meesters naar het front zijn. Hitsje en Marten zullen een paar weken naar kennissen de bergen in voor hun veiligheid. Pier is lichtelijk gewond geraakt.

Op 14-7-1938 komt er slecht nieuws uit Spanje, Hitsje is na een zware operatie in een militair hospitaal een borst afgezet maar er is geen reden om ongerust te zijn.

Op 8-9-1938 is zij weer in staat om een brief te schrijven, Marten praat inmiddels vlot Catalaans en Spaans. Hitsje is langere tijd in een bergdorpje geweest, er zijn veel militaire activiteiten.

De volgende brief dateert van 13 maart 1939 en komt aan als een mokerslag.

“Pier is stoarn, ik kom nei Hollân werom”. Pier is op 21-1-1939 overleden aan een hartaanval en Hitsje zit in zak en as. Zij moet alles zelf regelen in den vreemde maar vindt het vooral voor Pier zo sneu dat hij niet heeft mogen profiteren van zijn vele inspanningen.

Uiteindelijk verlaten Hitsje en Marten Sort op 16-4-1939 en schepen zich in in Barcelona op 1-7-1939 en vertrekken 2 dagen later met het vrachtschip “Titus”. Pier zijn hondje Fox gaat ook mee. Via Genua komen ze op 30-7-1939 aan in Piraeus in Griekenland. Via Turkije bereiken ze Algiers op 10-8-1939 en uiteindelijk komen ze op 18-8-1939 in Amsterdam aan. Marten en Hitsje worden ondergebracht bij familie in Ouwsterhaule, wat moeten ze beginnen? Uiteindelijk sterft Hitsje na een lange lijdensweg op 17-11-1940 op de leeftijd van 44 jaar. Marten blijft bij zijn twee ooms en een tante.

Later in september 1981 maakt zoon Marten een reis naar Sort om herinneringen aan zijn vader op te halen. Het wordt een emotioneel weerzien, vele mensen herkennen hem en spreken met grote bewondering over zijn vader Pier. Hij bezoekt nog het graf van zijn vader, dat is steeds onderhouden door een oud werknemer van de fabriek. De fabriek zelf draait dan niet meer en wordt alleen nog gebruikt als aflever station voor de melk.

Ruim een jaar na dit bezoek aan Sort overlijdt zoon Marten Pier de Jong in Joure in de leeftijd van 57 jaar. Zijn reis naar Spanje was net op tijd!

Opgesteld door A.Huisman, Joure 2-11-2012, op basis van bronmateriaal van de familie.

